

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-205>

УДК 374+81-139

Кравченко Т.В., Огієнко В.П.Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**ПРОБЛЕМИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ САМОВЧИТЕЛІВ**

Анотація. У даній статті аналізується самостійна робота в процесі вивчення іноземних мов, а також вивчаються методи їх вивчення на прикладі англійської мови. Для цього в статті розглядаються особливості роботи з самовчителями, а також методи запам'ятовування англійських слів і фраз на основі властивостей довготривалої пам'яті, зокрема системи рознесеного повторення. З'ясовано, що останнім часом з'явилося багато книг і веб-продуктів, покликаних допомогти кожному вивчити мову. Звертається увага що найбільша проблема у вивченні іноземної мови – це проблема пам'яті. Авторами розглядається система, запропонована Габріелем Вайнером, зосереджена, в основному, на флеш-картках з використанням методу рознесених повторень для вивчення словникового запасу. В статті пропонується використовувати вищезазначений метод у відповідності до потреб людини, яка вивчає мову самостійно, в поєднанні з іншими методами для вивчення іноземної мови.

Ключові слова: іноземна мова, студенти, самостійна робота, навчальні видання, самовчителі.

Kravchenko Tetyana, Ogienko Valentyna National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"**METHODOLOGICAL APPROACHES APPLIED
TO ENGLISH LANGUAGE LEARNING WITH SELF-STUDY BOOKS**

Summary. This article analyzes the independent work (self-learning) in the process of learning foreign languages and also studies the methods of learning a foreign language using the example of the English language. Thereto the article discusses the features of working with self-instruction books, and the methods of memorizing English words and phrases based on the properties of long-term memory, in particular, the spaced repetition system. There are a lot of self-study language methods out there, and for the person looking to learn a language on their own, it can be hard and confusing to choose the method that suits your needs. There are plenty of great methods available to students wishing to learn a language on their own. Since we all learn in different ways, some methods might be more suitable to some people than others. Plus, different languages might need to be learned in different ways, again, depending on your learning style and on your ability to acquire and understand new grammatical structures and language systems. There are a lot of books and web products lately that are designed to help anyone learn a language. The greatest challenge to learning a foreign language is the challenge of memory; there are just too many words and too many rules. Gabriel Wyner provides an excellent system mainly centered around flash cards using a spaced repetition system to learn vocabulary. It's proven and has been used for years before Wyner published his book and has helped many people learn a new language. His method is great for learning European languages, and the closer the languages are to English, the better. The key difference is that there is a greater focus on remembering your chosen language long term. You can use flashcards to learn the spelling, pronunciation and meaning of the basic words that offer a grounding in just about any language. Instead of teaching a language, this book teaches how to learn a language. Wyner gives you many strategies to language learning, with enough structure to guide you in the right direction, but enough leeway to personalize to what works for your own individual brain. It is safe to say that the book is helpful for language learners and an easy read – the explanations are simple, clear, and often humorous.

Keywords: foreign language, students, self-instruction, learning aid, teach-yourself book.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Серед численних видань, призначених для вивчення іноземної мови важливе місце займають самовчителі або посібники для самостійного навчання. Безумовно, самостійне вивчення іноземної мови може бути успішним тільки за умови високого рівня мотивації [5; 7]. Майже в усіх країнах переважає вивчення англійської мови. При наявності конкретної і розумної цілі можна вивчити або принаймні розпочати вивчення цієї мови самостійно. Для цього існує безліч самовчителів, серед яких бажано підібрати саме той, який надасть змогу займатись продуктивно та цікаво. Самовчителі призначені для отримання знань без допомоги вчителя, тому їх структура, як правило, є достатньо зрозумілою та простою. Такі

посібники можуть переслідувати найрізноманітніші цілі навчання та враховувати індивідуальні особливості засвоєння навчального матеріалу у різних людей. Як правило, самовчитель не може за своїм обсягом претендувати на подання значного обсягу знань. Більш широкі знання здобуваються за допомогою додаткових засобів навчання, роботі з якими можуть значною мірою допомогти основи знань, засвоєні за допомогою самовчителя. Хороший самовчитель обов'язково повинен мати додаток у вигляді аудіоматеріалу. Спостереження за появою посібників з вивчення мов нового покоління та за новими виданнями перевірених часом підручників та самовчителів допомагає визначитись з вибором, обрати саме ті книги, які сприятимуть успішному вивченню іноземної, зокрема, англійської, мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед самовчителів є такі посібники з вивчення англійської мови, що вже добре себе зарекомендували.

Це, наприклад, посібники з англійської мови Раймонда Мерфі «Essential Grammar in Use: A Self-Study Reference and Practice Book for Elementary Learners of English: With Answers» та «English Grammar in Use. Fourth edition Book with answers and Interactive eBook» [11]. Посібники з вивчення граматики англійської мови, написані Раймондом Мерфі є одними з найпопулярніших у світі, матеріал в них викладений доступно і зрозуміло. Книжки складаються з розділів, кожен з яких присвячений невеличкій темі, наприклад, вживання будь-якого конкретного словосполучення, прийменника чи займенника, правил використання того чи іншого часу, порівняння двох часів тощо. На кожен з розділів відводиться дві сторінки – теоретична складова та практична. Перший посібник розрахований на початківців та розглядає теми, засвоєння яких стане ґрунтовною базою для подальшого вивчення мови. Другий посібник може використовуватись для групової роботи і для особистої освіти [11]. Це книга для людей у яких рівень англійської не менше Intermediate. Вчителі шкіл та викладачі вузів недарма наполегливо рекомендують підручники англійської від Мерфі, адже це класика навчальної літератури, висока якість якої є всесвітньо відомою.

Заслужують на увагу книги Карла Еварта Еккерслі, автора популярного підручника англійської мови «Essential English for Foreign Students» в чотирьох частинах, що був виданий у 1938 році [10]. Цінна особливість «Самовчителя англійської мови» Еккерслі в тому, що ця книга дає знання розмовної мови та писемного мовлення. Підручник містить багато ілюстрацій, в текстах часто присутній вишуканий англійський гумор.

Серед вітчизняних авторів особливе місце займає «Англійська мова – крок за кроком» Н.О. Бонк, І.І. Левіної, І.О. Бонк [2]. Майже всі книги Н.О. Бонк виходять під гаслом: «Традиції і якість». Класична англійська, ретельно підготовлені вправи до кожної теми, якісні тексти є характерними ознаками підручників від Бонк. Цей підручник є також самовчителем та придатний для тих, хто має деяку шкільну базу та для тих, хто починає вивчати мову з нуля. До нього додаються два CD-диски з вправами.

Самовчителі англійської мови бувають кількох типів: традиційні, для освоєння розмовної англійської, для інтенсивного курсу, авторські, художні книги-самовчителі, посібники від носіїв мови, онлайн-самовчителі. Особливе значення мають також книги, в яких розглядаються методики вивчення іноземних мов. Наприклад, це книга «Як вчити іноземні мови. Розмовний рівень за 9 1/2 тижнів», підготовлена поліглотом Олексієм Бессоновим та викладачем іноземних мов Мариною Рубан [1]. Разом ці автори виявили взаємозв'язок в запам'ятовуванні мов і створили універсальну методику для вивчення будь-якої мови. Дев'ять з половиною глав книги, викладені в захоплюючій художній формі, здатні допомогти у застосуванні методики на практиці і в успішному вивченні іноземної мови.

Аудіоматеріали, які супроводжують більшість самовчителів, допомагають практикуватись у розмовній англійській мові. Прослуховування завдань та текстів може відбуватись у спеціально визначений час або, навпаки, у будь-яку вільну годину. Зберігає актуальність пошук найбільш доступного і продуктивного способу засвоєння іноземної мови. Для того, щоб зробити навчання іноземної мови більш емоційно насиченим, у багатьох навчальних курсах використовується оригінальний або спеціально створений для навчальних цілей музичний і пісенний матеріал на іноземній мові [4].

Автори цієї статті також досліджували особливості самостійної роботи в процесі вивчення іноземної мови [5; 6; 7]. Ця тема зберігає свою актуальність, адже попит на знання іноземних мов невинно зростає.

Формулювання мети і завдань статті. Метою статті є аналіз самостійної роботи в процесі вивчення іноземних мов та дослідження методик вивчення іноземної мови на прикладі англійської мови. У статті розглядаються особливості роботи з самовчителями, зокрема, методики запам'ятовування англійських слів та словосполучень, засновані на властивостях довгострокової пам'яті.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні вивчення англійської мови вже не є лише одним з етапів розвитку особистості. З необхідністю знання англійської мови зустрічаються люди різного віку, різного психологічного або особистісного розвитку, які перебувають в різних соціальних умовах. Автори самовчителів та підручників з англійської мови намагаються задовольнити потреби численної аудиторії споживачів таким чином, щоб кожний бажачий зміг підібрати собі адекватний посібник, за допомогою якого вивчення мови буде особливо ефективним, зрозумілим та зручним. Проте яким би змістовним та цікавим не був самовчитель, в усіх користувачів тією чи іншою мірою виникає проблема запам'ятовування великих обсягів нових слів. Для англійської мови існують ще й численні відмінності у написанні слів та їх вимові, отже обсяги інформації для запам'ятовування збільшуються. Отже зберігається проблема, як швидко та якісно запам'ятати англійські слова.

Як правило, для самостійного вивчення іноземної мови вважається достатнім обрати самовчитель (підручник), відповідний двомовний словник (бажано як в паперовому, так і в електронному вигляді), тлумачний словник (для пояснення значень нових англійських слів) та посібник з граматики. Ми пропонуємо додати до цього мінімального переліку видання, в якому розглядаються методики вивчення іноземних мов. Адже така книга здатна вказати напрямки докладання зусиль та надати допомогу при втраті ентузіазму під тягарем нової інформації. Саме такою книгою є книга Габрієла Вайнера «Революційний метод швидкого вивчення будь-якої іноземної мови» (в оригіналі «Fluent Forever. How to Learn Any Language Fast and Never Forget It» Gabriel Wyner) [12]. Габрієл Вайнер – оперний співак та поліглот з Лос-Анджелеса, Каліфорнія. Йому знадобилось лише 14 тижнів навчання, щоб не тільки вивчити німецьку мову, але й вільно нею володіти. Після цього він впо-

добав процес вивчення іноземних мов та вивчив італійську мову. Надалі він спромігся вивчити французьку мову за 5 місяців, а потім російську за 10 місяців. Вайнер має університетську освіту в галузі машинобудування та вокального мистецтва, з відзнакою закінчив консерваторію у Відні. В період з 2013 по 2017 роки Вайнер вивчив угорську та іспанську мови. На теперішній час він працює над японською мовою. Він пише у своїй книзі: «Я виявив три основних принципи вивчення іноземної мови: 1. Спочатку вивчи вимову. 2. Не перекладай. 3. Використовуй систему інтервальних повторень» [12, с. 6]. Під першим пунктом Вайнер розуміє настроювання слуху на звуки іноземної мови. Автор співак, отже це цілком обґрунтований підхід. Проте для тих, хто не є співаками, такий підхід тренує точну вимову, поліпшує запас слів, сприйняття на слух та прискорює мовлення. Вайнер радить створити для себе тести – так звані *minimal pairs* – дуже схожі за звучанням слова, які розрізняються лише нюансами вимови [12, с. 56]. Під другим пунктом мається на увазі починати думати на іноземній мові, уникати постійного перекладання в голові. Третій пункт заслуговує на окремий розгляд. Система інтервальних повторень (*spaced repetition system (SRS)*) – це підхід до навчання, що ґрунтується на збільшенні інтервалів між повтореннями попередньо вивченого матеріалу, щоб отримати користь від ефекту розподілення [8]. Він найчастіше використовується тоді, коли той, хто навчається, мусить вивчити велику кількість фактів і тримати їх в пам'яті протягом невизначеного часу. Цей метод дуже добре підходить для засвоєння словникового запасу при вивченні іноземної мови через велику кількість слів в мові. Вайнер завважує: «Немає такої речі, як важка мова. Однак є такі мови, які будуть важче даватися саме вам, тому що ваша рідна мова належить до іншої мовної групи.» [12, с. 8]. На думку Вайнера, частотні словники, які зазвичай містять близько п'яти тисяч найважливіших слів в порядку спадання частоти, з якою вони зустрічаються в повсякденному житті, здатні заощадити купу часу. Його технологія базується на п'яти принципах щодо пам'яті, а саме: зробити спогади більш запам'ятовувальними (треба застосовувати комбінації слів та малюнків); більше лінуватись (вивчити поняття напам'ять та на цьому зупинитись); не підглядати, а згадувати; не підказувати («згадав слово, ви знаєте такого полегшення, що запам'ятовуєте це слово назавжди»); переписувати минуле (додавати до слів, які вивчають, звуки, образи та особистий зв'язок, «ми запам'ятовуємо набагато швидше те, що має до нас якесь відношення») [12, с. 16]. Він обґрунтовує свій підхід та наводить прості рекомендації: «Почніть з коротких інтервалів між заняттями (від двох до чотирьох днів). Всякий раз, успішно згадавши вивчене, збільшуйте інтервал (наприклад, до дев'яти днів, потім трьох тижнів, двох місяців, шести місяців і т.д.), і ви швидко досягнете перерви в роки» [12, с. 39]. Такий метод підтримуватиме інтерес до вивчення, тому в результаті мозок помістить ці факти в довготривалу пам'ять. Якщо будь-яке слово зникло з пам'яті, треба знову скоротити інтервал і збільшувати його, поки воно не запам'ятається. Вай-

нер підсумовує: «За чотири місяці, витрачаючи по півгодини в день, можна вивчити 3600 флеш-карток і пам'ятати їх з точністю від 90 до 95%» [12, с. 39]. Система інтервальних повторень існує в паперовій та в комп'ютерній формі. Автор книги вважає процес створення карток одним з найприємніших та веселих моментів у вивченні мови: «Якщо ви витратите кілька секунд, щоб придумати, як вам краще всього запам'ятати значення цього слова, ви зможете запам'ятати його на все життя» [12, с. 48]. Книга також містить складений Вайнером список з 625 найбільш уживаних слів англійської мови.

І ще одна цитата з книги Габрієла Вайнера: «За економічними та інтелектуальними перевагами вивчення іноземної мови лежить найцінніший скарб: вивчення мови корисно для душі. Це об'єднує вас з новими людьми і іншою культурою так, як ви собі навіть не уявляли» [12, с. 176]. Книга отримала багато схвальних рецензій та позитивних відгуків. Вона написано весело, читати її цікаво та захоплююче, не дарма кажуть, що левова частка позитивного ефекту від подібних систем – це ентузіазм, який вони розпалюють у своїх послідовниках. Не будемо розкривати у цій статті всі цікаві подробиці книги, окрім того, кожен може знайти у Вайнера те, що підійде саме для нього. Залишається додати, що видавництва, які спеціалізуються на виданні підручників і навчальних посібників, вже подбали про тих, кого зацікавить вищепописаний метод. Вони випустили широкий асортимент карток (флеш-карток) з англійської мови. Наприклад, «Флеш-картки English Student B2.2 Upper-Intermediate» [напр., 9]. До комплекту, окрім 500 карток за 30 темами, входить спеціальна коробка з комірками (*Study-Box*) та футляр для карток, щоб носити картки з собою і вивчати слова протягом дня [9]. Схожі комплекти представлені видавництвами для різних рівнів володіння англійською (слова для рівнів не повторюються), є варіанти спеціалізованої тематики (медична або на всі випадки життя). Картки вже досить давно є у продажу та знайшли численних шанувальників, які зазначають корисність та зручність запропонованої методики.

При самостійному складанні карток для вивчення іноземної мови слід використовувати, в першу чергу, високочастотну лексику, лексику за сферами інтересів, дієслова, стійкі словосполучення. Як правило, необхідний словниковий запас складається за формулою: база (високочастотні слова, якими користуються всі люди, незалежно від професії або інтересів) та слова, які пов'язані з особистими інтересами та цілями вивчення мови.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про необхідність та важливість різних посібників та самовчителів для вивчення іноземної мови (в нашому випадку – англійської). Значне місце серед вищезгаданих засобів навчання посідають так звані самовчителі-навчальні видання для досягнення навчальних цілей, розраховані на людей, які тільки розпочинають самостійне вивчення англійської мови. У статті підкреслюється важливість застосування відповідної методики ви-

вчення іноземної мови. Є підстави зробити висновок щодо доцільності та ефективності системи інтервальних повторень при вивченні іноземних мов, зокрема, англійської мови. Перспективним для подальшого розгляду є питання, чи можливо досягти оголошених у самовчителі цілей шляхом

самостійної роботи, чи потрібні інші навчальні матеріали, допомога викладачів та фахівців. Такі питання потребують спеціальних досліджень, в першу чергу, досліджень досвіду засвоєння конкретного навчального матеріалу учнями різних категорій.

Список літератури:

1. Бессонов А., Рубан М. Как учить иностранные языки. Разговорный уровень за 9 1/2 недель. Киев : АЙПНО, 2019. 208 с.
2. Бонк Н.А., Левина И.И., Бонк И.А. Английский шаг за шагом. (Курс для начинающих в 2-х т.). Москва : ООО «Издательство «Росмэн-Пресс», 2001. Т. 1. 558 с.; т. 2. 380 с.
3. Вайнер Г. Революционный метод быстрого изучения любого иностранного языка. Харьков : Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2016. 400 с.
4. Карамышева Т.А., Волкова С.А. Музыка как средство эмоционального воздействия при обучении иностранному языку. *Молодой ученый*. 2017. № 5. С. 494–496.
5. Кравченко Т.В., Огієнко В.П. Планування самостійної роботи в процесі вивчення іноземної мови та перекладу: навчально-виховні аспекти. *Молодий вчений*. 2018. № 5. С. 527–530.
6. Кравченко Т.В., Огієнко В.П. Самовчителі як навчальні видання (Аналіз типів самовчителів для засвоєння іноземної мови). *Science, research, development. Philology, sociology and culturology : Monografia poconferencyjna*. 2019. № 22. С. 9–10.
7. Кравченко Т.В., Огієнко В.П. Формування навичок самостійної роботи студентів з текстами на іноземній мові. *Молодий вчений*. 2019. № 3(2). С. 337–340.
8. Розподілені повторення / Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розподілені_повторення (дата звернення: 11.11.2019).
9. Флеш-картки English Student B2.2 Upper-Intermediate. Картки для вивчення англійських слів. Львів : English Student TM, 2018. 500 с.
10. Эккерсли К.Э. Самоучитель английского языка (+MP3) с ключами и контрольными работами. Москва : Эксмо, 2019. 896 с.
11. Murphy R. Essential Grammar in Use: A Self-Study Reference and Practice Book for Elementary Learners of English: With Answers. Cambridge University Press, 2015. 320 p.
12. Wyner G. Fluent Forever. How to Learn Any Language Fast and Never Forget It. New York: Harmony Books, 2014. 336 p.

References:

1. Bessonov, A., & Ruban, M. (2019). Kak učit' inostrannye yazyki. Razgovornyy uroven' za 9 1/2 nedel' [How to learn foreign languages. Conversational level for 9 1/2 weeks]. Kyiv: IPIO, 208 p. (in Russian)
2. Bonk, N.A., Levina, I.I., & Bonk, I.A. (2001). Angliyskiy shag za shagom. (Kurs dlya nachinayushchikh v 2-kh t.) [English step by step. (A course for beginners in 2 volumes)]. Moskva: LLC "Publishing house "Rosman-Press". V.1 – 558 p.; V. 2 – 380 p. (in Russian)
3. Wyner, G. (2016). Revolyutsionnyy metod bystrogo izucheniya lyubogo inostrannogo yazyka [A revolutionary method for quickly learning any foreign language]. Kharkov: Book Club "Klub Semeynogo Dosuga", 400 p. (in Russian)
4. Karamysheva, T.A., & Volkova, S.A. (2017). Muzyka kak sredstvo emotsional'nogo vozdeystviya pri obuchenii inostrannomu yazyku [Music as a means of emotional impact in teaching a foreign language]. *Molodoy uchenyy* [Young Scientist]. Vol. 5, pp. 494–496. (in Russian)
5. Kravchenko, T.V., & Ogienko, V.P. (2018). Planuvannya samostiinoi roboty v protsesi vyvchennia inozemnoi movy ta perekladu: navchalno-vykhovni aspekty [Planning of independent work in the process of learning a foreign language and translation: educational and educational aspects]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist]. Vol. 5, pp. 527–530. (in Ukrainian)
6. Kravchenko, T.V., & Ogienko, V.P. (2019). Samovchyteli yak navchalni vydannia (Analiz typiv samovchyteliv dlia zasvoiennia inozemnoi movy) [Teach-yourself book as educational publications (Analysis of types of teach-yourself books for learning foreign language)]. *Science, research, development. Philology, sociology and culturology: Monografia poconferencyjna*. Vol. 22, pp. 23–24. (in Ukrainian)
7. Kravchenko, T.V., & Ogienko, V.P. (2019). Formuvannya navychok samostiinoi roboty studentiv z tekstamy na inozemni movi [Formation of skills of self-directed learning of students with the use of texts in a foreign language]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist]. Vol. 3(2), pp. 337–340. (in Ukrainian)
8. Rozpodileni povtorennia [Spaced repetition] / Wikipedia: The Free Encyclopedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розподілені_повторення (accessed: 11.11.2019). (in Ukrainian)
9. English Student TM (2018). Flash Cards. English Student B2.2 Upper-Intermediate. Kartky dlia vyvchennia anhliiskykh sliv [Cards for learning English words]. Lviv, 500 p. (in Ukrainian)
10. Eckersley, C.E. (2019). Samouchitel' angliyskogo yazyka (+MP3) s klyuchami i kontrol'nymi rabotami [Essential English for Foreign Students (+MP3) with keys and tests]. Moskva: EKSMO, 896 p. (in Russian)
11. Murphy, R. (2015). Essential Grammar in Use: A Self-Study Reference and Practice Book for Elementary Learners of English: With Answers. Cambridge University Press, 320 p.
12. Wyner, G. (2014). Fluent Forever. How to Learn Any Language Fast and Never Forget It. New York: Harmony Books, 336 p.